

İsa Məhəmməd ƏLİYEV
Bakı Biznes Universiteti
ORCID: 0000-0002-4573-2200

AZƏRBAYCANDA XİDMƏT SEKTÖRÜNÜN CARİ VƏZİYYƏTİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Xülasə

Məqalənin əsas məqsədi Azərbaycanda xidmət sektorunun mövcud vəziyyətini, onun iqtisadiyyatda rolunu və inkişaf perspektivlərini qiymətləndirməkdir. Tədqiqat iqtisadiyyatın neft-qaz asılılığının azaldılması və qeyri-neft sahələrinin inkişaf etdirilməsi üzrə milli prioritetlər kontekstində təqdim olunur. Xidmət sektoru Azərbaycanın ÜDM-nin ən böyük tərkib hissəsini təşkil etməklə yanaşı, məşğulluğun təmin olunmasında da həlledici rol oynayır. Aparılmış statistik təhlil göstərir ki, ölkənin iqtisadi inkişaf modelində xidmət sənayesinin xüsusi çəkisi artmaqdadır. Əgər ənənəvi olaraq neft və qaz sənayesi əsas iqtisadi sütun kimi çıxış edirdisə, son illərdə xidmət sahələri – xüsusilə turizm, nəqliyyat və logistika, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) və maliyyə sektoru mühüm inkişaf templəri nümayiş etdirir. Turizm sənayesi ölkəyə hər il xeyli sayda turist cəlb etməklə həm valyuta axını gücləndirir, həm də əhəlinin məşğulluq imkanlarını genişləndirir. Nəqliyyat və logistika sektoru isə Azərbaycanın strateji coğrafi mövqeyindən səmərəli istifadə edərək regional tranzit və ticarət əlaqələrinin inkişafına mühüm töhfə verir. İKT sektoru sürətli rəqəmsallaşma prosesləri fonunda modernləşməni təmin edən və ölkənin iqtisadi şaxələndirilməsinə xidmət edən əsas sahələrdən biri kimi diqqət çəkir. Maliyyə xidmətləri də daxili bazarın inkişafı və xarici sərmayələrin cəlb olunması baxımından əhəmiyyətli rol oynayır. Lakin xidmət sektorunun dayanıqlı inkişafı üçün institusional islahatların sürətləndirilməsi, investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması və regionlarda qeyri-neft xidmətlərinin genişləndirilməsi vacib amillər kimi önə çıxır. Nəticə etibarilə, xidmət sektoru Azərbaycanın iqtisadiyyatının diversifikasiyası və davamlı inkişafının təmin olunması baxımından strateji əhəmiyyət kəsb edir. Sektorun rolu yalnız ÜDM-dəki payı ilə məhdudlaşmır, həm də ölkənin sosial rifahına, məşğulluğa və beynəlxalq iqtisadi inteqrasiyasına geniş təsir göstərir. Xidmət sahələrinə yönəldilən əlavə investisiyalar, struktur islahatların dərinləşdirilməsi və rəqabət mühitinin inkişafı yaxın perspektivdə bu sahənin ölkə iqtisadiyyatında daha da möhkəmlənməsinə gətirib çıxaracaqdır.

Açar sözlər: xidmət sektoru, Azərbaycan iqtisadiyyatı, iqtisadi diversifikasiya, qeyri-neft sektoru, turizm.

UOT: 338

JEL: F-52

DOI: <https://doi.org/10.54414/MHOI1364>

Giriş

Azərbaycan iqtisadiyyatı uzun illər ərzində əsasən zəngin neft və qaz ehtiyatlarından əldə olunan gəlirlər üzərində formalaşmışdır. Hidrokarbon ixracı ölkənin maliyyə dayanıqlığının və xarici iqtisadi əlaqələrinin əsas mənbəyi olmuş, dövlət büdcəsinin gəlirlərində, valyuta ehtiyatlarının yaradılmasında və makroiqtisadi sabitliyin təmin edilməsində aparıcı rol oynamışdır. Bununla belə, qlobal enerji bazarlarında müşahidə olunan qeyri-

sabitlik, neft qiymətlərinin dalğalanması və dünyada baş verən iqtisadi transformasiyalar Azərbaycanın davamlı inkişaf strategiyasına yeni yanaşmalar gətirmişdir. Bu realıq ölkə iqtisadiyyatının əsaslı şəkildə şaxələndirilməsi və qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi zərurətini ön plana çıxarmışdır.

Azərbaycan Respublikası rəhbərliyinin qəbul etdiyi “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas

sektorları üzrə Strateji Yol Xəritələri”ndə də vurğulandığı kimi, ölkənin uzunmüddətli iqtisadi sabitliyi məhz qeyri-neft sahələrinin, xüsusilə də xidmət sektorunun inkişafından asılıdır. Xidmət sektoru Ümumi Daxili Məhsulun (ÜDM) ən böyük seqmentini təşkil etməklə yanaşı, məşğulluğun təmin edilməsində də həlledici rol oynayır. Hazırda xidmət sahələri təkcə daxili iqtisadi proseslərdə deyil, həm də Azərbaycanın regional və qlobal iqtisadi integrasiyasında mühüm rol oynayır. Turizm, nəqliyyat və logistika, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT), maliyyə və digər xidmət sahələri ölkənin iqtisadi şaxələndirilməsində strateji əhəmiyyət daşıyan istiqamətlərdir.

Bu tədqiqatın əsas məqsədi Azərbaycanda xidmət sənayesinin mövcud vəziyyətinin, institutional çərçivəsinin, artım dinamikasının və rəqabət qabiliyyətinin hərtərəfli qiymətləndirilməsini təmin etməkdir. Bununla yanaşı, xidmət sektorunun dayanıqlı inkişafına mane olan əsas problemlərin müəyyənləşdirilməsi, mövcud imkanların araşdırılması və inkişaf perspektivlərinin dəyərləndirilməsi də araşdırmanın prioritet istiqamətlərini təşkil edir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, xidmət sektorunun Azərbaycanın qeyri-neft iqtisadiyyatının əsas hərəkətverici qüvvəsi kimi nəzəri və empirik əsaslandırılması aparılır, sektorun inkişafını sürətləndirəcək effektiv islahat istiqamətləri və siyasət tövsiyələri təklif olunur. Bu yanaşma həm milli iqtisadi sabitliyin təmininə, həm də Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadi mövqelərinin möhkəmlənməsinə töhfə vermək məqsədi daşıyır.

1. Xidmət sektorunun makroiqtisadi rolu və struktur təhlili

Xidmət sektoru müasir iqtisadiyyatların əsas aparıcı qüvvələrindən biri hesab olunur və onun makroiqtisadi rolu son onilliklərdə sürətlə artmışdır. Əgər XX əsrin ortalarında sənaye istehsalı iqtisadi artımın əsas lokomotivi sayılırdısa, qloballaşma, rəqəmsallaşma və iqtisadi integrasiya nəticəsində xidmət sahələri həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadiyyatın ən iri seqmentinə çevrilmişdir. Dünya Bankının və BMT-nin hesablamalarına görə, xidmətlər dünya ÜDM-nin 65–70 faizini təşkil edir və məşğulluğun ən böyük hissəsini təmin edir.

Azərbaycan iqtisadiyyatında da xidmət sektorunun əhəmiyyəti ilbəil artmaqdadır. Ölkənin

Ümumi Daxili Məhsulunun ən böyük hissəsini xidmət sahələri təşkil edir və bu tendensiya iqtisadi şaxələndirmə strategiyasının tərkib hissəsi kimi ön plana çıxır. Xüsusilə, 2015-ci ildən sonra neft qiymətlərinin kəskin azalması dövlətin iqtisadi siyasətində qeyri-neft sektorunun inkişafını prioritetə çevirmişdir. Bu çərçivədə xidmət sahələrinin inkişafı həm iqtisadi sabitliyin qorunmasında, həm də sosial rifahın yüksəldilməsində mühüm rol oynamışdır.

Makroiqtisadi rolu:

1. ÜDM-də payı: Xidmət sektoru hazırda Azərbaycan ÜDM-nin yarısından çoxunu təşkil edir. Bu, onun iqtisadi artımın əsas hərəkətverici qüvvəsinə çevrildiyini göstərir.

2. Məşğulluq: Xidmət sahələri əhalinin böyük bir qisminin işlə təmin olunmasına şərait yaradır. Turizm, nəqliyyat, ticarət və maliyyə xidmətləri xüsusilə məşğulluq baxımından əhəmiyyətlidir.

3. İxrac və valyuta axını: Turizm və nəqliyyat-logistika xidmətləri ölkəyə valyuta gətirən mühüm mənbələrdir, bu isə tədiyyə balansının sabitləşdirilməsinə töhfə verir.

4. İnnovasiya və rəqəmsallaşma: Xidmət sektoru, xüsusilə İKT sahəsi, rəqəmsal transformasiyanı təmin edərək iqtisadiyyatın modernləşdirilməsinə təkan verir.

Azərbaycan xidmət sektorunun strukturu kifayət qədər şaxəlidir və bir neçə əsas alt sahəni əhatə edir:

- Ticarət və istehlak xidmətləri: İqtisadiyyatda ənənəvi olaraq iri paya malikdir, daxili bazarın formalaşmasında mühüm rol oynayır.
- Turizm və qonaqpərvərlik: Azərbaycanın təbii və mədəni potensialı bu sahənin inkişafını dəstəkləyir, son illərdə isə turizm gəlirlərində əhəmiyyətli artım müşahidə olunmuşdur.
- Nəqliyyat və logistika: Azərbaycanın coğrafi mövqeyi – Avropa ilə Asiyanı birləşdirən tranzit mərkəz kimi – bu sahənin inkişafını zəruri edir. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu və digər beynəlxalq layihələr bu potensialı artırır.
- İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT): Rəqəmsal xidmətlərin genişlənməsi həm dövlət idarəçiliyində, həm də biznes proseslərində effektivliyi yüksəldir.

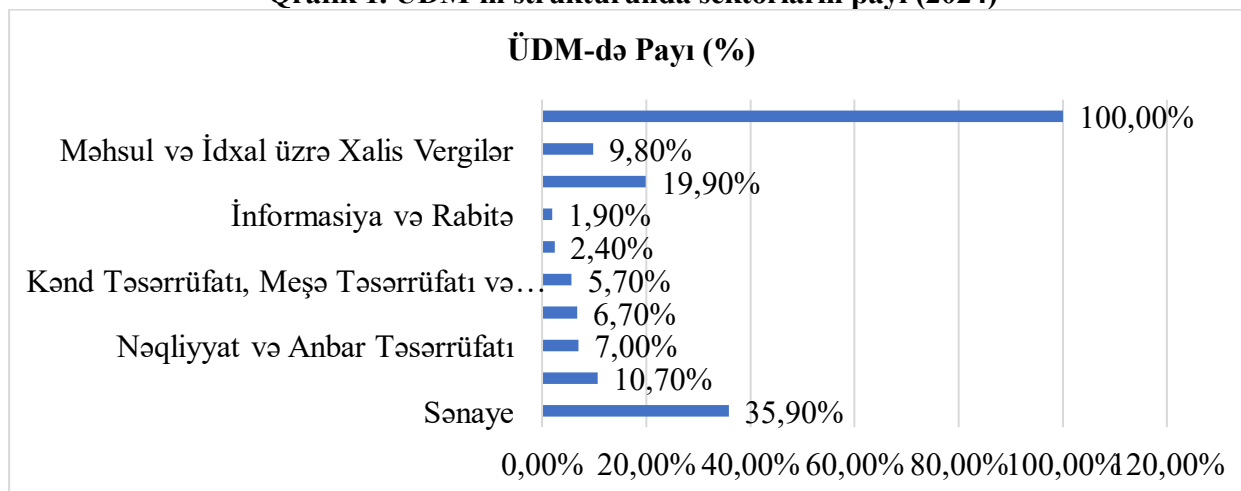
• Maliyyə xidmətləri: Bank sektoru, sığorta və investisiya xidmətləri ölkənin kapital bazarının dərinləşməsinə və xarici sərmayələrin cəlb edilməsinə xidmət edir.

Xidmət sektorunun Azərbaycan iqtisadiyyatında makroiqtisadi rolu getdikcə güclənir. Onun ÜDM-də və məşğulluqda payının artması, iqtisadi sabitlik və diversifikasiya üçün əsaslı baza yaratması sektoru ölkənin iqtisadi inkişaf modelində strateji mövqeyə gətirmişdir. Struktur təhlil isə

göstərir ki, alt sahələrin hər birinin inkişafı üzrə hədəflənmiş siyasətlər həyata keçirildikdə, xidmət sənayesinin ümumi iqtisadi artıma verdiyi töhfə daha da yüksələcəkdir.

2024-cü ildə ölkədə ümumi daxili məhsul (ÜDM) 126,3 milyard manat təşkil edib ki, bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 4,1 faiz çoxdur. İqtisadiyyat daxilində neft-qaz sektorunda əlavə dəyər 0,3 faiz, qeyri-neft-qaz sektorunda isə 6,2 faiz artıb [1].

Qrafik 1. ÜDM-in strukturunda sektorların payı (2024)

Mənbə: [1] əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır

Cədvəl 1.

Əsas makroiqtisadi göstəricilər (2024)

Göstərici	Dəyəri	Analiz və Müqayisə
Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM)	126,3 milyard manat	İqtisadiyyatın ümumi həcmi.
ÜDM Artımı (illik)	4,10%	Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə ümumi iqtisadi artım.
Neft-Qaz Sektorunda Artım	0,30%	Artımın demək olar ki, durğun olduğunu göstərir.
Qeyri-Neft-Qaz Sektorunda Artım	6,20%	Çox yüksək rəqəmdir; iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinin əsas sürücüsüdür.
Adambaşına Düşən ÜDM	12382,5 manat	Əhalinin rifah səviyyəsinin indikatoru.

Mənbə: [1]

Qrafik 1 və Cədvəl 1 əsasında məlum olur ki, qeyri-neft-qaz sektorunun sürətlə genişlənməsi (+6,2%) Azərbaycan iqtisadiyyatının 2024-cü ildə 4,1% yüksəlməsinə təkan verən əsas amil olub [1]. Bu, ölkə iqtisadiyyatının struktur islahatları yolunda olduğunu, neft gəlirlərindən asılılığın azaldılması istiqamətində səmərəli səylərin göstərildiyini nümayiş etdirən bariz faktdır. Digər tərəfdən,

sənayenin hələ də ÜDM-in əhəmiyyətli hissəsini (35,9 faiz), xüsusilə də neft-qaz alt sektorunun payına malik olması onu deməyə əsas verir ki, bu transformasiya hələ ilkin mərhələdədir və dayanıqlı inkişafa nail olmaq üçün qeyri-neft xidmətləri və yüksək texnologiyalı istehsal sahələrinin payının daha da artırılması zəruridir.

2. Prioritet alt sektorların inkişaf dinamikası və potensial

Azərbaycanın Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu üzrə strateji mövqeyi olduqca güclüdür. Bu sahədə əsas investisiyalar Bakı Beynəlxalq

Dəniz Limanı və regional ticarətin həcmının artırılmasına yönəlib.

Cədvəl 2.

Nəqliyyat üzrə əsas makro göstəricilər

2020	2021	2022	2023	2024
5.175	6.390	8.122	7.827	8 823
3.814	4.891	6.520	6.134	6 895
2.534	4.054	5.136	4.528	5 264
143,6	147,0	151,4	155,8	168,8
886	953	1.124	1.279	1 395
15.705	17.261	18.942	21 245	22 229
2.092	2.857	4.613	5.417	5.863

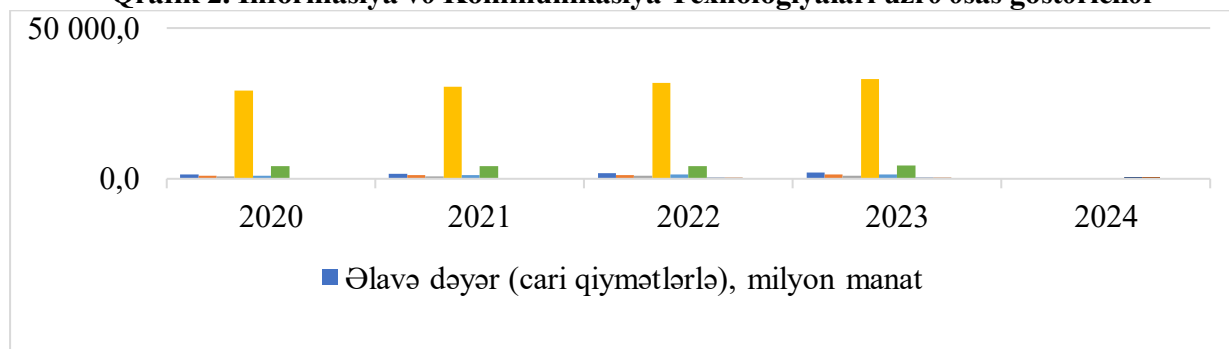
Mənbə: [2]

Cədvəl 2 göstərir ki, nəqliyyat və logistika sənayesi 2020-2024-cü illər arasında müşahidə edilən nümunələrdən göründüyü kimi, Azərbaycan üçün böyük vədlər verən bir sektor kimi möhkəm şəkildə qurulmuşdur. Gələcəkdə sabitliyi təmin etmək üçün bu yüksəliş sürətinin davamlı olması vacibdir. Bu, e-yük və sərhəd nəzarəti kimi logistik prosedurların rəqəmsallaşdırılması, habelə tranzit imkanlarının davamlı olaraq genişləndirilməsi ilə həyata keçirilə bilər. Azərbaycan öz mövqeyini təkcə marşrut deyil, həm də

əhəmiyyətli regional logistika mərkəzi kimi müəyyən edir ki, bu dəyişiklik ölkənin uzunmüddətli iqtisadi inkişafı, eləcə də daha çox əlaqəli Avrasiya ticarət arxitekturasının inkişafı üçün vacib olacaq.

Digər xidmət sektoru kimi İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyalarında (İKT) rəqəmsal transformasiya və e-hökumət təşəbbüsləri kontekstində sektorun artım tempi olduqca güclüdür.

Qrafik 2. İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyaları üzrə əsas göstəricilər

Mənbə: [3] əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır

Qrafik 2 əsasında məlum olur ki, Azərbaycanın qeyri-neft sənayesində İnformasiya və Kommunikasiya sektoru ən strateji əhəmiyyətli və sürətlə inkişaf edən komponentlərdən biri olmaqda davam edir. Sənaye yüksək əlavə dəyəərə, maaşların art-

masına və xidmət həcmələrinin artmasına görə iqtisadi inkişafın mühərriki rolunu oynayır. Konkret olaraq, 2024-cü ildə baş verən investisiyaların əhəmiyyətli dərəcədə artması bu sektorun daha iddialı rəqəmsal transformasiya təşəbbüslərini

həyata keçirməyə və həmçinin yaxın gələcəkdə regional rəqəmsal mərkəzin yaradılması imkanlarını nəzərdən keçirməyə hazırlaşdığının göstəricisidir. Sənayenin uzunmüddətli artımını təmin etmək üçün xarici investisiyaların nisbətini artırmaq və

innovativ təşəbbüslərə daha çox yardım göstərmək vacibdir.

Digər xidmət sektoru kimi turizmin cari performans göstəriciləri ölkəmizin mövcud inkişafının əsas təməlidir.

Qrafik 3. Turizm üçün xarakterik sahələr üzrə əsas göstəricilər

Mənbə: [4] əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır

Məlumatlar təkzibolunmaz sübutlar verir ki, turizm sektoru bərpa olunan sənayedən sürətli inkişaf nümayiş etdirən Azərbaycan iqtisadiyyatının mühüm tərkib hissəsinə çevrilmək prosesindədir. Əlavə dəyər və ÜDM-in payında əhəmiyyətli irəliləyişlər xüsusilə ümidvericidir.

İnkişafın davamlı olmasını təmin etmək üçün gələcək siyasət aşağıdakı məsələlər üzərində cəmlənməlidir:

a) Yerli sərmayənin yüksək səviyyəsini qarşılamaq üçün birbaşa Xarici İnvestisiyaların (BXİ) daimi axınının cəlb edilməsi və sabitləşdirilməsi mütləqdir.

b) Artan işçi qüvvəsi məşğul olan insanların sayının əhəmiyyətli dərəcədə artması ilə nəticələndi. Yüksək səviyyədə xidmət göstərmək üçün insan kapitalını artıracaq ixtisaslaşdırılmış təlimlərə sərmayə qoymaq vacibdir.

Yekun olaraq, həm məqsədyönlü təşviqatda, həm də infrastruktura sərmayədə sürətin davam etməsi şərtilə, sənaye ÜDM-in 5%-lik göstəricisini keçmək üçün yaxşı vəziyyətdədir.

Tədqiqat təsdiq edir ki, xidmət sektoru Azərbaycanın iqtisadiyyatının şaxələndirilməsində əsas rol oynayır və hazırda ÜDM strukturunda birinci yeri tutur. Nəqliyyat, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları və turizm kimi alt sektorlar hökumətin prioritet proqramları və regional kontekst (məsələn, Orta Dəhliz) tərəfindən irəli sürülən əhəmiyyətli inkişaf potensialına malikdir. Buna baxmayaraq, davamlı, yüksək keyfiyyətli və ədalətli sektor artımının əldə edilməsinə struktur maneələr, xüsusən də institusional səmərəsizlik, qeyri-neft sektorlarına investisiyaların məhdudlaşdırılması və insan resurslarının keyfiyyəti ilə bağlı problemlər mane olur.

Bu məqalədə göstərilir ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı postneft dövrünə keçidi həyata keçirmək üçün xeyli və əsaslı struktur dəyişiklikləri dövrünü yaşamağa başlayıb. Bu nəticə bu məqalədə aparılmış ətraflı araşdırmaya əsaslanır. 2024-cü ilin makroiqtisadi statistikasına, xüsusən də qeyri-neft-qaz sektorunda qeydə alınmış 6,2%-lik təsirli ar-

tım tempi neft sektorunda 0,3%-lik mülayim artımı üstələmək, qeyri-neft-qaz sənayesinin bu keçidin əsas təkan olduğunu təsdiqləyir. Bu prosesdə xidmət sektoru, xüsusən də ticarət, nəqliyyat, İKT və turizm alt sektorları əsas lokomotiv rolunu oynayır.

2020-2024-cü illər ərzində nəqliyyat sənayesi həm sabit davamlılıq, həm də əhəmiyyətli artım templəri nümayiş etdirdi. Rəqəmlər sübut edir ki, bu sənaye təkcə yerli tələbatı ödəmir, həm də Azərbaycanın beynəlxalq logistika şəbəkəsində, xüsusilə Orta Dəhliz (Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu) üzrə əsas tranzit mövqeyini artırır. Ölkənin global bazarda regional nəqliyyat mərkəzi kimi mövqeyi sənayedə, xüsusilə liman və dəmir yolu infrastrukturunda kapital xərcləri ilə daha da möhkəmlənir.

Sürətli inkişafı və yüksək əlavə dəyəri ilə ən çox seçilən sənaye informasiya və kommunikasiya texnologiyaları (İKT) sektorudur. Sektorun innovasiyaya və rəqəmsal infraqurkura yüksək inamı əlavə dəyər və ümumi mənfəətin daimi artması, xidmət həcmələrinin sürətlə genişlənməsi və 2024-cü ildə əsas kapitəla qoyulan investisiyaların kəskin artması ilə özünü göstərir. Bu sənayenin digər faydası istedadlı insanların resurslarının işə götürülməsi və saxlanması üçün ideal şərait yaradan yüksək əmək haqqı səviyyəsidir.

Turizm sənayesi diqqətəlayiq bir canlanma gördü və epidemiyadan sonrakı dövrdə böyüməsini dörd dəfə artırdı. 2024-cü ildə sektorun ümumi daxili məhsula (ÜDM) töhfəsi 4,7 faizə çatıb və işçilərin sayında ciddi artım hökumətin bu sektora və həyata keçirilən infraqurkura layihələrinə prioritet verməsinin əlverişli nəticəsidir. Turizm sənayesi iş yerlərinin yaradılması və regional inkişaf baxımından özünü ən əhatəli sahələrdən biri kimi təsdiq edir və bununla da öz potensialını nümayiş etdirir.

Statistikanın ümumi nəticəsinə görə, Azərbaycanın iqtisadi dayanıqlılıq indeksində yaxşılaşma əlamətləri müşahidə olunur. Buna baxmayaraq, inkişafın həm rəqəbatlı, həm də davamlı olmasını təmin etmək üçün bu dəyişikliyin davam etdirilməsi çox zəruridir.

Nəticə etibarlı ilə Azərbaycanda xidmət sənayesi ölkə iqtisadiyyatının sürətli ekspansiya, investisiyaların artması və iş yerlərinin yaradılması ilə səciyyələnen yeni dövrə uğurla keçid etdiyini

inandırıcı sübut edir. Həm struktur dəyişikliklərinin, həm də ixtiraçı və biliyə əsaslanan iqtisadiyyatı inkişaf etdirmək üçün nəzərdə tutulmuş strateji tədbirlərin müəyyən edilmiş şəkildə həyata keçirilməsi bu nailiyyətlərin zamanla davamlı qalmasını təmin etmək üçün vacibdir.

Nəticə

Aparılmış tədqiqat göstərir ki, Azərbaycanda xidmət sektoru iqtisadiyyatın ən iri və dinamik sahələrindən birinə çevrilmişdir. Sektorun ÜDM-də və məşğulluqda payı ildən-ilə artmaqla ölkənin iqtisadi şaxələndirilməsi və davamlı inkişafı üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir. Turizm, nəqliyyat-logistika, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) və maliyyə xidmətləri bu prosesdə xüsusi rol oynayan aparıcı istiqamətlərdir. Turizmin inkişafı həm valyuta axınının güclənməsinə, həm də iş yerlərinin yaradılmasına şərait yaradır. Nəqliyyat-logistika ölkənin tranzit imkanlarını genişləndirərək beynəlxalq ticarət əlaqələrinin dərinləşməsinə mühüm töhfə verir. İKT sektoru sürətli rəqəmsallaşma fonunda modernləşməni dəstəkləyir, maliyyə xidmətləri isə daxili bazarın və sərmayə mühitinin inkişafına xidmət edir. Bununla yanaşı, xidmət sektorunun potensialı tam istifadə olunmur və institusional islahatların, investisiya axınının, regionlarda qeyri-neft xidmətlərinin genişləndirilməsinin sürətləndirilməsinə ehtiyac vardır.

Təkliflər:

- 1. İnvestisiya axınının stimullaşdırılması:** Xidmət sektorunun strateji alt sahələrinə – turizm, İKT və logistika – daha çox xarici və daxili sərmayənin cəlb olunması üçün vergi və hüquqi güzəştlər tətbiq edilməlidir.
- 2. Regional inkişafın dəstəklənməsi:** Xidmət sektorunun inkişafı yalnız Bakı ilə məhdudlaşdırılmamalı, regionlarda turizm, nəqliyyat və rəqəmsal xidmətlərin genişləndirilməsi üçün dövlət proqramları hazırlanmalıdır.
- 3. İnstitusional islahatların sürətləndirilməsi:** Xidmət sahələrində fəaliyyət göstərən müəssisələrin hüquqi və inzibati prosedurları sadələşdirilməli, sahibkarlıq mühiti daha əlverişli edilməlidir.
- 4. Kadr hazırlığı və insan kapitalı:** Xidmət sahələrinin spesifik tələblərinə uyğun peşəkar kadr hazırlığı genişləndirilməli, ali və orta ixtisas məktəblərində turizm, logistika və İKT üzrə müasir tədris proqramları tətbiq olunmalıdır.

5. Rəqabət mühitinin gücləndirilməsi: Xidmət sahələrində inhisarçılığın qarşısı alınmalı, azad rəqabət mühiti formalaşdırılaraq keyfiyyətli xidmətlərin təşviqi təmin edilməlidir.

6. Rəqəmsallaşmanın genişləndirilməsi: Elektron xidmətlərin tətbiqi, “ağıllı iqtisadiyyat” yanaşmaları və rəqəmsal innovasiyaların xidmət sektoruna integrasiyası sürətləndirilməlidir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. “2024-cü ildə Ümumi Daxili Məhsul istehsalı | Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi,” Dövlət Statistika Komitəsi, 16 Yan. 2025. [Online]. Available: <https://stat.gov.az/news/index.php?lang=az&id=6145>. [Accessed: 28-Sep-2025].

2. “Nəqliyyat | Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi,” Dövlət Statistika Komitəsi. [Online]. Available: <https://stat.gov.az/source/transport/>. [Accessed: 28-Sep-2025].

3. “Telekommunikasiya və poçt | Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi,” Dövlət Statistika Komitəsi. [Online]. Available: <https://stat.gov.az/source/communication/>. [Accessed: 28-Sep-2025].

4. “Turizm | Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi,” Dövlət Statistika Komitəsi. [Online]. Available: <https://stat.gov.az/source/tourism/>. [Accessed: 28-Sep-2025].

5. Abbasov, Q.H. İqtisadi islahatlar və qeyri-neft sektorunun inkişafı. Bakı: Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti Nəşriyyatı, 2020, 312 s.

6. Əliyev, Ə.Ə. Azərbaycan iqtisadiyyatı: müasir inkişaf problemləri. Bakı: Elm və Təhsil, 2021, 356 s.

7. Əliyeva, S. (2020). “İKT-nin xidmət sektorunda rolu və rəqəmsallaşma meylləri”. Azərbaycan Müəllim Jurnalı, №2, s. 122–134.

8. Həsənov, M. (2022). “Azərbaycan iqtisadiyyatında xidmət sahələrinin struktur dəyişiklikləri və inkişaf perspektivləri”. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Elmi Əsərləri, №3, s. 55–68.

9. Məmmədov, R.Ş. Xidmət sektorunun iqtisadiyyatda rolu və inkişaf meylləri. Bakı: Adı-Loğlu, 2019, 278 s.

10. Qasımova, L. (2021). “Turizm sənayesinin inkişafı və xidmət sektoruna təsiri”. İqtisadiyyat və Biznes Jurnalı, №4, s. 97–109.

Иса Махаммад АЛИЕВ
Бакинский Бизнес-Университет
ORCID: 0000-0002-4573-2200

ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ СЕКТОРА УСЛУГ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Резюме

Основная цель статьи заключается в оценке текущего состояния сектора услуг в Азербайджане, его роли в экономике и перспектив развития. Исследование представлено в контексте национальных приоритетов по снижению зависимости экономики от нефтегазового сектора и развитию ненефтяных отраслей. Сектор услуг является крупнейшей составляющей ВВП Азербайджана, а также играет ключевую роль в обеспечении занятости населения. Проведенный статистический анализ показывает, что удельный вес сферы услуг в модели экономического развития страны возрастает. Если ранее нефть и газ традиционно выступали основным экономическим столпом, то в последние годы сферы услуг – особенно туризм, транспорт и логистика, информационно-коммуникационные технологии (ИКТ) и финансовый сектор – демонстрируют устойчивые темпы роста. Туризм обеспечивает приток иностранной валюты и расширяет возможности занятости. Транспорт и логистика, благодаря стратегическому географическому положению Азербайджана, играют важную роль в развитии региональных транзитных и торговых связей. Сектор ИКТ, развивающийся на фоне ускоренной цифровизации, является ключевой сферой модернизации и диверсификации экономики. Финансовые услуги способствуют развитию внутреннего рынка и привлечению иностранных инвестиций. Однако для устойчивого развития сферы услуг требуется ускорение институциональных реформ, улучшение

инвестиционного климата и расширение ненефтяных услуг в регионах. В целом сектор услуг имеет стратегическое значение для диверсификации экономики Азербайджана и обеспечения ее устойчивого развития, влияя не только на ВВП, но и на социальное благосостояние, занятость и международную интеграцию страны.

Ключевые слова: сектор услуг, экономика Азербайджана, экономическая диверсификация, ненефтяной сектор, туризм.

İsa Mahammad Aliyev

Baku Business University

ORCID: 0000-0002-4573-2200

ASSESSMENT OF THE CURRENT STATE OF THE SERVICE SECTOR IN AZERBAIJAN

Abstract

The main purpose of the article is to assess the current state of the service sector in Azerbaijan, its role in the economy, and development prospects. The study is presented in the context of national priorities aimed at reducing the economy's dependence on the oil and gas sector and developing non-oil industries. The service sector is the largest component of Azerbaijan's GDP and plays a crucial role in ensuring employment. Statistical analysis shows that the share of services in the country's economic development model is increasing. While oil and gas have traditionally been the main economic pillars, in recent years service industries—particularly tourism, transport and logistics, information and communication technologies (ICT), and the financial sector—have demonstrated significant growth. Tourism enhances foreign currency inflows and creates new job opportunities. Transport and logistics, leveraging Azerbaijan's strategic geographical position, contribute to the expansion of regional transit and trade links. The ICT sector, driven by rapid digitalization, plays a key role in modernization and economic diversification. Financial services also support domestic market development and the attraction of foreign investment. However, sustainable development of the service sector requires accelerating institutional reforms, improving the investment climate, and expanding non-oil services in the regions. Overall, the service sector has strategic importance for the diversification of Azerbaijan's economy and sustainable development, influencing not only GDP, but also social welfare, employment, and the country's international integration.

Keywords: service sector, Azerbaijan economy, economic diversification, non-oil sector, tourism.